

Mänskliga rättigheter

Förfarandet
enligt Europakonventionen

Oktober 1999

Mänskliga rättigheter

Förfarandet enligt Europakonventionen

Text: *Carl-Henrik Ehrenkrona,
fd. departementsråd, UD:s rättsavd.*

Ansvarig utgivarare: *Annika Söder*
Redaktör: *Gufran Al-nadaf Benali*
Form och lay-out: *Solveig Hallqvist*

Tryckeri: *Norstedts Tryckeri AB
Stockholm 1999
ISBN:91-7496-181-0*

Innehåll

<i>Inledning</i>	5
<i>Rättigheter som återfinns i Europakonventionen</i>	9
<i>Handläggningen av klagomål</i>	11
<i>a) Ett nytt övervakningssystem</i>	11
<i>b) Den nya Europadomstolen</i>	11
<i>c) Vilka slag av klagomål prövar domstolen</i>	12
<i>d) Hur man klagar till domstolen</i>	14
<i>e) Handläggningen i domstolen</i>	15
<i>f) Innebörden av domstolens domar</i>	17
<i>g) Ministerkommitténs roll</i>	17
<i>Regeringens handläggning av klagomål mot Sverige</i>	19
<i>Ytterligare upplysningar</i>	19
<i>Bilaga 1: Utdrag ur Europakonventionen</i>	
<i>Bilaga 2: Referat av domar i mål mot Sverige</i>	
<i>Bilaga 3: Schematisk skiss över behandlingen av ett klagomål</i>	

Inledning

Inom Europarådet har sedan dess bildande år 1949 pågått ett arbete med att utveckla och stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna bland de europeiska staterna. Inte minst genom öppningen mot Öst- och Centraleuropa har dessa frågor fått förnyad aktualitet och arbetet med de mänskliga rättigheterna har kommit att utgöra något av ett kärnområde inom denna organisation.

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen) med tillhörande protokoll, som utarbetats inom Europarådet, upptar ett unikt övervakningssystem för att säkerställa ett effektivt skydd på detta område för medborgarna i Europarådets medlemsstater. Detta innebär att konventionstaternas skyldighet att leva upp till sina åtaganden enligt konventionen kan prövas av en oberoende domstol, den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europa-domstolen), vars avgöranden är rättsligt bindande för berörd stat. Övervakningssystemet har nyligen genomgått en radikal reformering i syfte att mer effektivt kunna hantera de många klagomål som enskilda medborgare riktar mot staterna med stöd av konventionen. Det nya systemet började tillämpas den 1 november 1998. I praxis har höga krav ställts på staterna då det gäller efterlevnaden av konventionens bestämmelser, vilket visat sig också i flera mål mot Sverige.

I denna skrift, som ersätter en tidigare skrift i samma ämne (UD informerar 1996:1), lämnas en kortfattad beskrivning av förfarandet enligt konventionen. Framställningen tar närmast sikte på klagorätten för enskilda medborgare.

Europarådet är en mellanstatlig organisation som bildades år 1949. Organisationen är således äldre än den Europeiska unionen (EU) och helt fristående från denna. Europarådet har till huvuduppgift att stärka samarbetet mellan medlemsstaterna, vilka alla måste bekänna sig till principen om ett demokratiskt och lagbundet samhällsskick och till de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Organisationen, som har sitt säte i Strasbourg i Frankrike, bestod ursprungligen av ett begränsat antal västeuropeiska stater, däribland Sverige. Efter omvälvningarna i Öst- och Centraleuropa, i slutet av 1980-talet har medlemskretsen utökats avsevärt. Vid halvårsskiftet 1999 hade Europarådet 41 medlemsstater: Albanien, Andorra, Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Georgien, Grekland, Irland, Island, Italien, Kroatien, Lettland, Liechtenstein, Litauen, Luxemburg, Makedonien, Malta, Moldavien, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Ryssland, San Marino, Schweiz, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ukraina, Ungern och Österrike.

En av Europarådets första åtgärder var att låta utarbeta förslag till en konvention med effektiva garantier för den enskilde rörande vissa av de rättigheter som tagits upp i Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från år 1948. I november 1950 undertecknades den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Den trädde i kraft den 3 september 1953. Alla Europarådets medlemsstater är numera anslutna till konventionen (Europakonventionen). Alla medlemsstater har dock inte anslutit sig till de tilläggsprotokoll som senare utarbetats och som upptar ytterligare rättigheter. I några fall har också en del stater gjort s.k. reservationer vad gäller vissa rättigheter eller deras innebörd.

Den europeiska konventionen och tilläggsprotokollen utgör internationella fördrag, överenskommelser enligt vilka staterna åtar sig vissa förpliktelser. Konventionen ger också enskilda medborgare rätt att av en internationell domstol få prövat om en stat brutit mot sina förpliktelser enligt konventionen och tilläggsprotokollen.

Regeringarna i de anslutna staterna är skyldiga att se till att de i konventionen upptagna fri- och rättigheterna respekteras. Det innebär bl.a. att staternas lagstiftning och rättstillämpning måste överensstämma med de krav som konventionen ställer. Om så inte sker begär staten konventionsbrott.

En viktig princip i konventionen är att inte bara ett lands egna medborgare utan också alla som bor eller vistas där eller på annat sätt berörs av ett beslut som fattats av landets myndigheter är skyddade av konventionen och kan utnyttja den möjlighet att anföra klagomål till den domstol som upprättats enligt konventionen (Europadomstolen).

Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som trädde i kraft den 1 januari 1995, har konventionen också blivit gällande som lag i Sverige. Detta innebär bl.a. att svenska myndigheter och domstolar är skyldiga att respektera konventionsförpliktelserna såsom annan svensk lagstiftning. En redogörelse för svensk rätts förhållande till konventionen och hur den tillämpats på klagomål mot Sverige finns bl.a. i Fri- och rättighetskommitténs delbetänkande, Inkorporering av Europakonventionen (SOU 1993:40) samt i regeringens proposition i samma ämne (prop. 1993/94:117).

Rättigheter enligt Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll

De viktigaste rättigheterna i konventionen och tilläggsprotokollen är:

- *rätten till livet*
- *rätten till frihet och personlig säkerhet*
- *rätten till rättvis rättegång*
- *rätten till respekt för privat- och familjelivet*
- *tanke- samvets- och religionsfrihet*
- *ytrandefrihet*
- *föreningsfrihet och rätten att delta i sammankomster*
- *rätten att ingå äktenskap*
- *rätten till ett effektivt rättsmedel*
- *rätten till skydd för egendom*
- *rätten till utbildning*
- *rätten att fritt röra sig*
- *rätten att överklaga en brottmålsdom*

Konventionen och dess tilläggsprotokoll förbjuder:

- *tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning*

- *slaveri och tvångsarbete*
- *retroaktiv strafflagstiftning*
- *diskriminering*
- *utvisning av landets egna medborgare*
- *kollektiv utvisning av utlänningar*
- *dödsstraff i fredstid*

Av de olika artiklarna i konventionen framgår att rättigheterna enligt denna inte gäller obegränsade. Inskränkningar tillåts t.ex. när allmän ordning, nationell säkerhet eller skyddet för andras fri- och rättigheter gör detta nödvändigt. Rättigheterna får också begränsas tillfälligt i krigstid och i andra därmed jämförbara situationer. Vissa rättigheter får dock aldrig inskränkas. Till dessa hör rätten till livet, förbuden mot tortyr m.m., slaveri och retroaktiv strafflagstiftning.

Handläggningen av klagomål

Ett nytt övervakningssystem

Den 1 november 1998 infördes ett nytt system för prövning av klagomål enligt Europakonventionen. Den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna (Europakommissionen) och den tidigare europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) avskaffades. Dessa organ ersattes av en ny domstol med samma namn. Till skillnad från den gamla domstolen är den nya en domstol med heltidsarbetande ledamöter. Reformen syftar till ökad effektivitet och en snabbare handläggning av det stora antalet klagomål. Efterlevnaden av domstolens domar övervakas av Europarådets ministerkommitté som är rådets högsta beslutande organ.

Den nya Europadomstolen

Domstolen har lika många ledamöter som antalet konventionsstater – för närvarande 41 st. Domarna utses av Europarådets parlamentariska församling på förslag av medlemsstaternas regeringar. Domarna är anställda på heltid och får inte inneha andra uppdrag som menligt påverkar deras uppgift eller gör att deras oberoende och opartiskhet kan sättas ifråga. Mandattiden är sex år men de kan väljas om. Domarna är helt oavhängiga och representerar alltså inte sina respektive länder i sin dömande verksamhet.

Domstolen är behörig att pröva såväl enskilda klagomål mot en stat som klagomål från en stat mot en annan stat som är ansluten till konventionen. Normalt avgörs ett mål av en avdelning med sju ledamöter. Det finns fyra sådana avdelningar: Domstolen kan också avgöra särskilt viktiga mål i stor sammansättning, *Grand Chamber*, som består av sjutton ledamöter och vissa frågor avgörs av domstolens kommittéer med tre ledamöter. Domstolen har en president, en vice president och fyra avdelningsordförande. När ett mål avgörs skall domaren från det land mot vilket klagomålet riktas alltid delta i avgörandet. Övriga ledamöter på en avdelning utses genom lottning.

Handläggningen i domstolen är som regel offentlig. Den inledande handläggningen är skriftlig men en muntlig förhandling hålls i regel innan målet avgörs. Allmänheten kan få del av domstolens handlingar och närvara vid muntliga förhandlingar om inte domstolen beslutar annat.

Vilka slag av klagomål kan domstolen pröva?

Domstolen kan ta emot klagomål från enskilda personer, enskilda organisationer eller grupper av enskilda som anser att deras fri- och rättigheter enligt konventionen eller något av tilläggsprotokollen blivit kränkta. En första förutsättning är att den berörda staten är ansluten till konventionen och till respektive tilläggsprotokoll. Om detta inte skett är staten inte bunden av innehållet. Har en stat reserverat sig beträffande innehållet i en viss artikel är denna normalt inte heller bindande för den staten.

Sverige är anslutet till konventionen och till samtliga tilläggsprotokoll utan reservationer. Upplýsningar om i vilken utsträckning andra stater är anslutna till konventionen och tilläggsprotokollen kan erhållas från Utrikesdepartementet.

Klagomålet måste avse en kränkning som drabbat klaganden personligen och det måste röra en rättighet som anges i konventionen eller i något av tilläggsprotokollen.

Klagomålet kan inte rikta sig mot en enskild person eller organisation utan måste rikta sig mot en stat och det måste avse en fråga för vilken staten, som regel genom dess domstolars och myndigheters hantering av ett ärende, kan hållas ansvarig. Domstolen kan alltså inte pröva klagomål som riktar sig mot enskilda personer eller organisationer. Man behöver inte vara medborgare i den stat mot vilken klagomålet riktar sig.

Den klagande måste också ha uttömt alla inhemska rättsmedel. Det betyder att den som vill anföra ett klagomål först måste ha försökt att få rättelse till stånd inom landet ifråga genom att utnyttja de möjligheter som där finns att överklaga myndigheters och domstolars beslut. Detta innebär i de flesta fall att en klagande måste ha fört sin sak ända till den högsta instansen i landet (t.ex. Högsta domstolen, Regeringsrätten eller till regeringen, beroende på frågans karaktär). Man behöver dock normalt inte använda sig av s.k. extraordinära rättsmedel, t.ex. resning, om man använt sig av möjligheten att överklaga i vanlig ordning. Det rättsmedel man använt sig av måste dock ha använts på rätt sätt, dvs. enligt föreskrivna regler om tidsfrister, sättet för överklagande etc. Har man t.ex. klagat för sent enligt de nationella rättsreglerna och därför förlorat sin rätt att få sin sak prövad i högre instans, kommer Europadomstolen troligen inte att ta upp klagomålet till prövning.

Ett klagomål måste ha inkommit till Europadomstolens kansli inom sex månader från det att det slutliga avgörandet i den berörda staten meddelats beträffande den fråga som klagomålet rör. Om klagomålet kommit in för sent tas det inte upp till prövning. Om klagomålet rör en fråga som avgjorts genom en dom i den berörda staten räknas fristen från den dag då den domstol som är sista instans i det vanliga överklagandeförfarandet meddelat sin dom.

Anonyma klagomål tas inte upp till prövning. Inte heller sådana klagomål som domstolen redan prövat eller som granskas eller har granskats av något annat internationellt

organ, t.ex. någon av FN:s kommittéer på det mänskliga rättighetsområdet.

Domstolen kan även pröva s.k. mellanstatliga klagomål, det vill säga klagomål som anförs av en konventionsstat mot en annan konventionsstat.

Hur man klagar till domstolen

Den som vill anföra ett klagomål skall sända ett brev till domstolens kansli. Brevet bör innehålla:

- *klagandens namn, adress och yrke*
- *eventuellt ombuds namn, adress och yrke*
- *den stat mot vilken klagomålet riktas*
- *en kort redogörelse för klagomålet och de omständigheter på vilka det grundar sig*
- *uppgift om den eller de rättigheter i konventionen som klaganden anser har blivit kränkta*
- *redogörelse för vilka nationella rättsmedel som har använts, de beslut som fattats i ärendet med uppgift om beslutsdatum, vilken myndighet eller domstol som fattat beslutet samt en kort beskrivning av beslutens innehåll; kopia av beslutet bör bifogas.*

Klaganden bör om möjligt skriva på engelska eller franska som är domstolens två arbetspråk. Klagomålet kan också skrivas på språket i det land mot vilket klagomålet riktar sig. Det går alltså att skriva på svenska om klagomålet riktar sig mot Sverige. Man kan dock inte räkna med att allt material som insänds på svenska blir översatt i Strasbourg.

Domstolens kansli, som har flera tjänstemän som är svenskspråkiga, gör en första granskning av klagomålet. Ofta begärs ytterligare information, kompletterande handlingar eller förklaringar rörande klagomålet. Brev från kansliet kan innehålla information om hur konventionen tolkats i tidigare liknande mål. Om det från början står klart att ett klagomål

inte kan tas upp till prövning t.ex. därför att det inte alls rör sådana förhållanden som konventionen avser eller därför att sexmånadersfristen överskridits, kan kansliet ge besked om detta och ge råd till klaganden om hur han/hon lämpligen bör göra.

Om klagomålet bedöms kunna bli behandlat enligt konventionens regler och klaganden efter eventuell skriftväxling med kansliet alljämt vill ha sin sak prövad, erhåller han/hon ett särskilt formulär från kansliet som skall fyllas i och återsändas till domstolens kansli. Klagomålet blir därefter formellt registrerat och får ett ärendenummer. Klaganden hålls av kansliet fortlöpande underrättad om ärendets fortsatta handläggning.

En klagande behöver inte företrädas av advokat eller annat juridiskt biträde för att ge in ett klagomål men i många fall kan ett juridiskt ombud medverka till att klagomålet blir presenterat på ett bättre sätt. Om domstolen i ett senare skede beslutar att hålla muntlig förhandling i målet kan domstolen anmoda klaganden, om han/hon inte redan gjort det, att anlita ett juridiskt ombud. Klaganden kan då få viss rättshjälp av domstolen varigenom en del av ombudskostnaderna ersätts. Rättshjälp enligt den svenska rättshjälpslagen (1996:1619) kan normalt inte påräknas eftersom det enligt denna lag krävs särskilda skäl för att rättshjälp skall beviljas i en rättslig angelägenhet som skall behandlas utomlands. Förfarandet inför domstolen som sådant är kostnadsfritt.

Handläggningen i domstolen

Handläggningen i domstolen är i princip offentlig. Den sker inledningsvis i skriftlig form. Sedan skriftväxlingen avslutats skall domstolen ta ställning till om målet skall tas upp till prövning i sak eller avvisas. Denna prövning sker enligt de kriterier som angetts ovan, t. ex måste alla inhemska rättsmedel vara uttömda, sexmånadersfristen ha iakttagits etc. Förutsättningarna för sakprövning återfinns i artikel 35.

Tjänstemännen vid domstolens kansli kan ge närmare upplysning om tolkningen av dessa villkor. Beslut om målet skall tas upp till prövning i sak fattas normalt på handlingarna men det kan förekomma att domstolen håller en muntlig förhandling redan på detta stadium. Prövningen görs normalt av en av domstolens kommittéer som består av tre ledamöter. Ett beslut om att avvisa ett mål är slutligt och kan inte överklagas.

När ett mål tagits upp till prövning i sak skall den avdelning i domstolen som beslutat härom:

a) utreda de faktiska omständigheterna – i den mån det inte redan skett

b) ställa sig till parternas förfogande för att undersöka förutsättningarna för att träffa förlikning mellan klaganden och staten. Härvid kan parterna underhand underrättas om domstolens preliminära bedömning av klagomålet. En förlikning kan innefatta en ekonomisk gottgörelse till klaganden.

Om förlikning inte träffas avgör domstolen målet genom dom. Målet avgörs som regel efter en muntlig förhandling vid vilken klaganden får närvara personligen. Normalt måste han då företrädas av en advokat eller av ett annat juridiskt ombud. Men avgörande efter enbart skriftlig handläggning kan också förekomma. Som framgått ovan avgörs målen normalt av en av domstolens avdelningar. Särskilt betydelsefulla mål kan avgöras av domstolen i stor sammansättning (*Grand Chamber*) antingen efter det att en avdelning hänskjutit målet dit, eller om en av parterna begär omprövning sedan avdelningen dömt i målet. En begäran av sist nämnda slag skall göras inom tre månader efter det avdelningens dom i målet meddelats och skall underställas en särskild prövningsstillståndspanel bestående av fem domare som avgör om målet får omprövas. Rätten till omprövning torde komma att ges en mycket restriktiv tillämpning och medges endast undantagsvis. I det stora flertalet fall blir därför en avdelnings dom domstolens slutgiltiga avgörande av saken. En

dom blir dock verkställbar först sedan tremånadersfristen löpt ut eller parterna dessförinnan förklarar att de inte avser begära omprövning. Förfarandet inför domstolen regleras i övrigt i domstolens egna rättegångsregler.

Innebörden av domstolens domar

Domstolens domar är folkrättsligt bindande för den berörda staten. I domen fastställer domstolen om den berörda staten brutit mot konventionen eller ej. Domstolen är dock inte någon överinstans till nationella domstolar och myndigheter. Den kan alltså inte ändra eller undanröja ett beslut fattat av en nationell myndighet eller domstol. En dom kan dock medföra att en stat ser sig nödsakad att ändra sin lagstiftning för att undvika liknande konventionsbrott i framtiden. Om domstolen har funnit att en kränkning av konventionen har ägt rum, kan den också döma ut ett skadestånd till klaganden. Ett sådant skadestånd innefattar gottgörelse för den materiella och ideella skada som ett konventionsbrott kan ha medfört samt ersättning för rättegångskostnader. Det åligger klaganden att bevisa sin skada för att han skall kunna erhålla skadestånd.

Ministerkommitténs roll

Ministerkommittén är Europarådets högsta beslutande organ. Varje stat har en röst i ministerkommittén. Vad beträffar konventionen åligger det ministerkommittén att övervaka att utdömda skadestånd erläggs och att staterna genomför de lagändringar och andra åtgärder som en dom kan föranleda.

Regeringens handläggning av klagomål mot Sverige

Om klagomål riktas mot Sverige blir den svenska regeringen klagandens motpart i domstolen. Ärendena handläggs för regeringens räkning av regeringens för denna uppgift särskilt utsedda ombud. Man kan inte vända sig till regeringens ombud med sitt klagomål. Den som anser sig ha uttömt alla inhemska rättsmedel och vill ha klagomålet prövat skall vända sig direkt till domstolen i Strasbourg.

Ytterligare upplysningar

Den som önskar ytterligare upplysningar bör ta kontakt med domstolens kansli eller anlita advokat eller annat sakkunnigt biträde. Domstolens hemsida på Internet innehåller också information. adress: <http://www.echr.coe.int>

Klagomål skall ställas till domstolen under följande adress:

The Registry of the European Court of Human Rights

Council of Europe

F-67075 STRASBOURG CEDEX

Frankrike

Telefon: 00-33-388-41 20 18

Fax: 00-33-388-41 27 30

Bilaga 1

Utdrag ur den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Undertecknade regeringar, som är medlemmar av Europarådet, som beaktar den allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antagits av Förenta nationernas generalförsamling den 10 december 1948, som beaktar att denna förklaring syftar till att trygga ett universellt och verksamt erkännande och iakttagande av de rättigheter som där angetts, som beaktar att Europarådets syfte är att uppnå en fastare enhet mellan dess medlemmar och att ett av medlen att fullfölja detta syfte är att bevara och utveckla de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som bekräftar sin djupa tro på de grundläggande friheterna som utgör själva grundvalen för rättvisa och fred i världen och som bäst bevaras, å ena sidan, genom verklig politisk demokrati samt, å den andra, genom en gemensam grundsyn på och respekt för de mänskliga rättigheterna, på vilka de förlitar sig, samt såsom regeringar i europeiska stater vilka besjålas av samma anda och äger ett gemensamt arv i sina politiska traditioner, sina ideal, sin frihet och sin grundläggande rättsuppfattning och är beslutna att vidta de första åtgärderna ägnade att åstadkomma en kollektiv garanti för vissa av de rättigheter som angetts i den allmänna förklaringen, har kommit överens om följande.

Artikel 1 - Skyldighet att respektera de mänskliga rättigheterna

De höga fördragsslutande parterna skall garantera var och en, som befinner sig under deras jurisdiktion, de fri- och rättigheter som anges i avdelning I i denna konvention.

Avdelning I

Artikel 2 – Rätt till livet

1. Envars rätt till livet skall skyddas genom lag. Ingen skall avsiktligt berövas livet utom för att verkställa domstols dom i de fall då han dömts för brott som enligt lag är belagt med sådant straff.

2. Ingen skall anses ha berövats livet i strid med denna artikel, när detta är en följd av våld som var absolut nödvändigt

- a) för att försvara någon mot olaglig våldsgärning,**
- b) för att verkställa en laglig arrestering eller för att hindra någon som lagligen är berövad friheten att undkomma,**
- c) för att i laglig ordning stävja upplopp eller uppror.**

Artikel 3 – Förbud mot tortyr

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 4 – Förbud mot slaveri och tvångsarbete

1. Ingen får hållas i slaveri eller trældom.

2. Ingen får tvingas att utföra tvångsarbete eller annat påtvingat arbete.

3. Med "tvångsarbete eller annat påtvingat arbete" enligt denna artikel förstås inte

- a) arbete som vanligtvis utkrävs av den som är frihetsberövad i enlighet med bestämmelserna i artikel 5 i denna konvention eller som är villkorligt frigiven från sådant frihetsberövande,**
- b) tjänstgöring av militär art eller, i länder där samvetsbetänkligheter mot sådan tjänstgöring beaktas, tjänstgöring som i dessa fall utkrävs i stället för militär värnpliktstjänstgöring,**
- c) tjänstgöring som utkrävs när nödläge eller olycka hotar samhällets existens eller välfärd,**
- d) arbete eller tjänstgöring som ingår i de normala medborgerliga skyldigheterna.**

Artikel 5 – Rätt till frihet och säkerhet

1. Var och en har rätt till frihet och personlig säkerhet. Ingen får berövas friheten utom i följande fall och i den ordning som lagen föreskriver:

a) när någon är lagligen berövad friheten efter fällande dom av behörig domstol,

b) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten, antingen därför att han underlåtit att uppfylla en domstols lagligen meddelade föreläggande eller i syfte att säkerställa ett fullgörande av någon i lag föreskriven skyldighet,

c) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort detta,

d) när en underårig genom ett lagligen meddelat beslut är berövad friheten för att undergå skyddsuffostran eller för att inställas inför behörig rättslig myndighet,

e) när någon är lagligen berövad friheten för att förhindra spridning av smittosam sjukdom eller därför att han är psykiskt sjuk, alkoholmissbrukare, missbrukare av droger eller lösdrivare,

f) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att förhindra att han obehörigen reser in i landet eller som ett led i ett förfarande som rör hans utvisning eller utlämning.

2. Var och en som arresteras skall utan dröjsmål och på ett språk som han förstår underrättas om skälen för åtgärden och om varje anklagelse mot honom.

3. Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten i enlighet med vad som sagts under punkt 1 c skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter; och skall vara berättigad till rättegång inom skäligen tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier

ställs för att den som friges inställer sig till rättegången.

4. Var och en som berövas friheten genom arrestering eller på annat sätt skall ha rätt att påfordra att domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet och beslutar att frige honom, om frihetsberövandet inte är lagligt.

5. Var och en som arresterats eller på annat vis berövats friheten i strid med bestämmelserna i denna artikel skall ha rätt till skadestånd.

Artikel 6 – Rätt till rättvis rättegång

1. Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från förhandlingen eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse.

2. Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.

3. Var och en som blivit anklagad för brott har följande minimi-rättigheter:

a) att utan dröjsmål, på ett språk som han förstår och i detalj, underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot honom,

b) att få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar,

c) att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde som han själv utsett eller att, när han saknar tillräckliga medel för att betala ett rättegångsbiträde, erhålla ett sådant utan kostnad, om rättvisans intresse så fordrar,

d) att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under

*samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom,
e) att utan kostnad bistås av tolk, om han inte förstår eller
talar det språk som begagnas i domstolen.*

Artikel 7 – Inget straff utan lag

1. Ingen får fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell rätt. Inte heller får ett strängare straff utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks.

2. Denna artikel skall inte hindra lagföring och bestraffning av den som gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som då den begicks var brottslig enligt de allmänna rättsprinciper som erkänns av civiliserade stater.

Artikel 8 – Rätt till skydd för privat- och familjeliv

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.

2. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutandet av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 9 – Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

2. Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa

eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 10 – Yttrandefrihet

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag.

2. Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Artikel 11 – Frihet att delta i sammankomster och föreningsfrihet

1. Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.

2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Denna artikel hindrar inte att det för medlemmar av de väpnade styrkorna, polisen eller den statliga förvaltningen görs lagliga inskränkningar i utövandet av de nämnda rättigheterna.

Artikel 12 – Rätt att ingå äktenskap

Giftasvuxna män och kvinnor har rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

Artikel 13 – Rätt till effektivt rättsmedel

Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig myndighet.

Artikel 14 – Förbud mot diskriminering

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet börd eller ställning i övrigt

Artikel 15 – Avvikelse från konventionsförpliktelse vid nödläge

1. Under krig eller i annat allmänt nödläge som hotar nationens existens får en hög fördragsslutande part vidta åtgärder som innebär avvikelser från dess skyldigheter enligt denna konvention i den utsträckning som det är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till situationens krav, under förutsättning att dessa åtgärder inte strider mot landets övriga förpliktelser enligt den internationella rätten.

2. Inga inskränkningar får med stöd av denna bestämmelse göras i artikel 2, utom i fråga om dödsfall till följd av lagliga krigshandlingar, eller i artiklarna 3, 4 (punkt 1) och 7.

3. En hög fördragsslutande part som begagnar sig av rätten att göra avvikelser från denna konvention skall hålla Europarådets generalsekreterare fullt underrättad om de åtgärder som vidtagits i sådant hänseende och om skälen för

dessa. Den höga fördragsslutande parten skall också underrätta Europarådets generalsekreterare om när dessa åtgärder har upphört att gälla och konventionens bestämmelser åter blivit fullt tillämpliga.

Artikel 16 – Inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet

Ingenting i artiklarna 10, 11 och 14 får anses hindra de höga fördragsslutande parterna från att införa inskränkningar i utlänningars politiska verksamhet.

Artikel 17 – Förbud mot missbruk av rättigheter

Ingenting i denna konvention får tolkas så att det medför en rätt för någon stat, grupp eller person att bedriva verksamhet eller utföra handling som syftar till att utplåna någon av de fri- och rättigheter som angetts i konventionen eller till att inskränka dem i större utsträckning än vad som medgetts där.

Artikel 18 – Begränsning av inskränkningar i rättigheter

De inskränkningar som medgetts enligt denna konvention beträffande de där upptagna fri- och rättigheterna får inte tillämpas annat än i de syften för vilka de medgetts.

Artikel 34 – Enskilda klagomål

Domstolen får ta emot klagomål från enskilda personer, icke-statliga organisationer eller grupper av enskilda personer, som påstår sig av någon av de höga fördragsslutande parterna ha utsatts för en kränkning av någon av de i konventionen eller i protokollen till denna angivna rättigheter. De höga fördragsslutande parterna förbinder sig att inte på något sätt förhindra ett effektivt utövande av denna klagorätt.

Artikel 35 – Villkor för upptagande av mål till prövning

1. Ett mål får anhängiggöras hos domstolen först när alla

nationella rättsmedel har uttömts i enlighet med den internationella rättens allmänt erkända regler, och senast sex månader från den dag då det slutgiltiga beslutet meddelades.

2. Domstolen får inte ta upp ett enskilt klagomål enligt artikel 34 till behandling som

a) är anonymt eller

b) väsentligen innefattar samma omständigheter som redan prövats av domstolen eller redan hänskjutits till internationell undersökning eller reglering i annan form och som inte innehåller nya relevanta upplysningar.

3. Domstolen skall avvisa varje enskilt klagomål enligt artikel 34, som domstolen anser vara oförenligt med bestämmelserna i denna konvention och i protokollen till denna, eller uppenbart ogrundat eller utgöra ett missbruk av rätten att klaga.

4. Domstolen skall avvisa varje klagomål som den inte anser sig behörig att pröva enligt denna artikel. Den får göra detta på vilket stadium som helst av förfarandet.

Artikel 38 – Prövning av målet och förlikning

1. Om klagomålet tas upp till behandling, skall domstolen

a) fullfölja prövningen av målet tillsammans med parternas företrädare och vid behov göra en utredning; de berörda staterna skall på alla sätt underlätta att utredningen kan genomföras effektivt,

b) ställa sig till parternas förfogande i syfte att nå förlikning grundad på respekten för de mänskliga rättigheterna, sådana de definierats i denna konvention och i protokollen till denna.

2. Handläggningen enligt punkt 1 b) skall vara konfidentiell.

Artikel 39 – Förlikning

Om en förlikning uppnås, skall domstolen avskrika målet genom ett beslut som endast skall uppta en kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och för den lösning som nåtts.

Artikel 40 - Offentliga förhandlingar och tillgång till handlingar

- 1. Förhandlingar skall vara offentliga om inte domstolen i undantagsfall beslutar annat.*
- 2. Handlingar som givits in till kanslichefen skall vara tillgängliga för allmänheten om inte domstolen beslutar annat.*

Artikel 41 - Skälig gottgörelse

Om domstolen finner att ett brott mot konventionen eller protokollen till denna ägt rum och om den berörda höga fördragsslutande partens nationella rätt endast till en del medger att gottgörelse lämnas, skall domstolen, om så anses nödvändigt, tillerkänna den förfördelade parten skälig gottgörelse.

Utdrag ur tilläggsprotokoll nr 1 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

- - -

Artikel 1 - Skydd för egendom

Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten.

Artikel 2 - Rätt till undervisning

Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att

tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.

Artikel 3 – Rätt till fria val

De höga fördragsslutande parterna förbinder sig att anordna fria och hemliga val med skäligen tidsintervaller under förhållanden som tillförsäkrar folket rätten att fritt ge uttryck åt sin mening beträffande sammansättningen av den lagstiftande församlingen.

Utdrag ur protokoll nr 4 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll

Artikel 1 – Förbud mot frihetsberövande på grund av skuldförbindelse

Ingen får berövas friheten enbart på grund av oförmåga att uppfylla en avtalad förpliktelse.

Artikel 2 – Rätt att fritt röra sig

1. Var och en som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och att fritt välja sin bosättningsort.

2. Var och en är fri att lämna varje land, inbegripet sitt eget.

3. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är angivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga av hänsyn till statens

säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen eller förhindra brott eller för att skydda hälsa eller moral eller annans fri- och rättigheter.

4. De rättigheter som anges i punkt 1 får inom vissa bestämda områden också bli föremål för inskränkningar som är angivna i lag och som är försvarliga av hänsyn till det allmännas intresse i ett demokratiskt samhälle.

Artikel 3 – Förbud mot utvisning av medborgare

1. Ingen får utvisas från den stat som han är medborgare i, vare sig genom individuella eller genom kollektiva åtgärder.

2. Ingen får förvägras rätten att resa in i den stat som han är medborgare i.

Artikel 4 – Förbud mot kollektiv utvisning av utlänningar

Kollektiv utvisning av utlänningar är förbjuden.

Utdrag ur protokoll nr 6 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende avskaffande av dödsstraffet

Artikel 1 --Avskaffande av dödsstraffet

Dödsstraffet skall vara avskaffat. Ingen får dömas till ett sådant straff eller avrättas.

Artikel 2 – Dödsstraff under krigstid

En stat kan i sin lag föreskriva dödsstraff för handlingar som begåtts under krigstid eller under överhängande krigshot; ett sådant straff skall tillämpas endast i de fall som anges i lagen och i enlighet med dess föreskrifter Staten skall underrätta

Europarådets generalsekreterare om de ifrågavarande föreskrifterna i lagen.

Artikel 3 – Förbud mot avvikelser

Avvikelser enligt artikel 15 i konventionen får inte ske från bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 4 – Förbud mot förbehåll

Förbehåll enligt artikel 64 i konventionen får inte göras beträffande bestämmelserna i detta protokoll.

Utdrag ur protokoll nr 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Artikel 1 – Rättssäkerhetsgarantier vid utvisning av utlänningar

1. En utlänning som lagligen är bosatt på en stats territorium får inte utvisas därifrån utom efter ett i laga ordning fattat beslut och skall tillåtas att

a) framlägga skäl som talar mot utvisningen,

b) få sin sak omprövad och

c) för dessa ändamål företrädas genom ombud inför vederbörande myndighet eller inför en eller flera av denna myndighet utsedda personer.

2. En utlänning kan utvisas innan han utövar sina rättigheter enligt punkt 1 a, b och c i denna artikel, när utvisningen är nödvändig i den allmänna ordningens intresse eller motiveras av hänsyn till den nationella säkerheten.

Artikel 2 – Rätt till överklagande i brottmål

1. Var och en som dömts av domstol för brottslig gärning skall ha rätt att få skuldfrågan eller påföljden omprövad av högre domstol. Utövandet av denna rätt, inbegripet grunderna för dess utövande, skall regleras i lag

2. Undantag från denna rätt får göras i fråga om mindre grova gärningar, enligt föreskrift i lag, eller i de fall då vederbörande har dömts i första instans av den högsta domstolen eller har dömts efter det att en frikännande dom har överklagats.

Artikel 3 – Gottgörelse vid felaktig dom

Har en lagkraftvunnen dom, varigenom någon dömts för brottslig gärning, senare upphävts, eller har nåd beviljats, på grund av en ny eller nyuppdagad omständighet, som styrkt att domen var felaktig, skall den som undergått straff till följd av domen gottgöras i enlighet med den berörda statens lag eller praxis, om det inte visas att det helt eller delvis berott på honom själv att den tidigare ej kända omständigheten inte blivit uppdagad i tid.

Artikel 4 – Rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger

1. Ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.

2. Bestämmelserna i föregående punkt skall inte utgöra hinder mot att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten, om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter eller om ett grovt fel har begåtts i det tidigare rättegångsförfarandet, vilket kan ha påverkat utgången i målet.

3. Avvikelse får inte ske från denna artikel med stöd av artikel 15 i konventionen

Artikel 5 - Likställdhet mellan makar

Makar skall vara likställda i fråga om rättigheter och ansvar av privaträttslig natur inbördes samt i förhållande till sina barn, i fråga om äktenskapet, under äktenskapet och i händelse av dess upplösning. Denna artikel skall inte hindra staterna att vidta sådana åtgärder som är nödvändiga i barnens intresse.

Bilaga 2

Domar i mål mot Sverige*

Svenska Lokmannaförbundet (dom 1976-02-06, Ser. A No. 20)

Målet rörde främst i vad mån en rätt för fackförening att sluta kollektivavtal kunde härledas ur artikel 11 i konventionen (skyddet för föreningsfriheten). Statens avtalsverk hade vägrat sluta kollektivavtal med Svenska Lokmannaförbundet. Lokmannaförbundet ansåg att förbundets rättigheter enligt artikel 11 därigenom blivit kränkta och att avtalsverkets handlingssätt också varit diskriminerande mot förbundet eftersom avtalsverket slutit kollektivavtal med flera andra stora fackföreningskollektiv och oberoende förbund. Domstolen, som konstaterade att Lokmannaförbundet på olika sätt kunde agera i förhållande till den svenska regeringen och att förbundet hade rätt att förhandla med avtalsverket, fann, liksom kommissionen, att någon kränkning av konventionen inte förevarit.

Schmidt och Dahlström (dom 1976-02-06, Ser. A No. 21)

Målet rörde fackliga rättigheter. Klagandena var anslutna till SACO respektive SR. Dessa förbund hade deltagit i en konflikt på arbetsmarknaden som innefattat såväl strejk som lockout. Sedan konflikten avblåsts träffades kollektivavtal, vilket bl.a. innefattade rätt till retroaktiva lönepåslag, dock inte för medlemmar i förbund som varit uttagna i konflikten. Klagandena, som inte personligen varit uttagna i konflikt, klagade över att de inte erhållit de retroaktiva tilläggen och gjorde gällande att detta innefattade brott mot artikel 11 (skyddet för föreningsfriheten) och att de utsatts för en

* Hänvisningarna avser publikationen Publications of the European Court of Human Rights, Series A: Judgments and Decisions, Carl Heymanns Verlag KG, Luxemburger Strasse 449, D-50939 Köln. Fr.o.m. 1996 avser hänvisningarna publikationen Reports of Judgments and Decisions (förkortat RJD) från samma förlag.

diskriminerande behandling i strid med artikel 14. Domstolen, som konstaterade att konventionen inte ger någon rätt till retroaktiv löneersättning, fann att klagandena inte på något vis förvägrats rätten att som medlemmar av en fackförening främja sina intressen och således att något konventionsbrott inte ägt rum.

Sporrong och Lönnroth (dom 1982-09-23, Ser. A No. 52, och dom 1984-12-18, Ser. A No. 88)

Målet gällde två fastigheter i Stockholm som under lång tid, 25 respektive 12 år, varit belagda med expropriationstillstånd och därtill knutna byggnadsförbud. Fastighetsägarna saknade enligt svensk lag möjlighet att få tid för tillstånden bestämd eller att få någon slags ekonomisk ersättning. Domstolen fann att dessa omständigheter i förening innebar en kränkning av artikel 1 i första tilläggsprotokollet (skyddet för äganderätten). Domstolen fann också att artikel 6 i konventionen kränkts därigenom att fastighetsägarna enligt svensk rätt saknade möjlighet att få tvisten mellan dem och Stockholms stad prövad i domstol. Fastighetsägarna tillerkändes skadestånd av svenska staten med 800 000 respektive 200 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Skoogström (dom 1984-10-02, Ser. A No. 83)

Målet rörde samma fråga som målet McGoff, se nedan. I domen avskrev domstolen målet från vidare handläggning sedan regeringen och klaganden träffat förlikning. Enligt förlikningen åtog sig regeringen att vidta lagstiftningsåtgärder i syfte att bringa rättegångsbalkens regler i överensstämmelse med artikel 5 (3) i konventionen. Klaganden tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

McGoff (dom 1984-10-26, Ser. A No. 83)

Målet gällde hur länge en person får hållas frihetsberövad innan frihetsberövandet skall prövas av en domstol. McGoff

var häktad i sin frånvaro, greps och placerades i häkte och förvarades där under 15 dagar innan häktningsfrågan prövades vid en förhandling i tingsrätten där McGoff var närvarande. Domstolen fann att denna tidsperiod överskred vad som avses med uttrycket "promptly" i artikel 5 (3) i konventionen. Domstolen fann således att denna artikel blivit kränkt. McGoff tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Leander (dom 1987-03-26, Ser. A No. 116)

Målet gällde tillämpningen av bestämmelserna i personalkontrollkungörelsen (1969:446). Leander anställdes som vikarierande museitekniker vid Marinmuseet i Karlskrona, som ligger i anslutning till örlogsbasen inom militärt skyddsområde. Efter en kort tid blev Leander uppsagd. Han informerades om att skälet härtill var resultatet av den personalkontroll som utförts beträffande honom. Han informerades dock inte närmare om vad som legat till grund för resultatet av personalkontrollen. Leander gjorde gällande att personalkontrollen inneburit brott bl.a. mot artiklarna 8 (rätten till skydd för privatlivet) och 10 (rätten till yttrande- och åsiktsfrihet) samt mot artikel 13 (rätten till ett effektivt rättsmedel för att påtala konventionsbrott). Europadomstolen fann enhälligt att någon kränkning inte förevarit av artiklarna 8 och 10. Domstolens majoritet fann inte heller att artikel 13 blivit kränkt eftersom Leander hade vissa möjligheter att anföra klagomål hos Rikspolisstyrelsen och kammarrätten, då det gällde att få information om utfallet av personalkontrollen, samt hos Justitieombudsmannen och Justitiekanslern.

Pudas (dom 1987-10-27, Ser. A No. 125)

Målet gällde om det krav på domstolsprövning av tvister om civila rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i konventionens artikel 6 (1) gäller vid prövning av en fråga om indragning av trafiktillstånd enligt yrkestrafiklagen (1979:559). Pudas, som bedrev taxirörelse i Norrbotten, fick sitt trafiktillstånd indraget.

Svensk rätt medgav inte att en sådan fråga kunde bli prövad av domstol. Domstolen fann att artikeln var tillämplig och att avsaknaden av domstolsprövning innefattade en kränkning av nämnda artikel. Pudas tillerkändes ideellt skadestånd med 20 000 kr samt ersättning för rättegångskostnader.

Bodén (dom 1987-10-27, Ser. A No. 125)

Liksom i fallet Sporrong-Lönnroth gällde målet expropriationstillstånd och möjligheten att få en tvist om ett sådant tillstånd prövad av domstol. Eftersom någon sådan möjlighet inte fanns enligt svensk rätt fann domstolen att artikel 6 (1) blivit kränkt. Bodén tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Olsson (dom 1988-03-24, Ser. A No. 130)

Målet gällde omhändertagande och fosterhemsplacering av makarna Olssons tre barn enligt lagen om vård av unga och huruvida de åtgärder som vidtagits av svenska myndigheter innefattade en kränkning av artikel 8 i konventionen (skyddet för familjelivet). Domstolen fann att beslutet att omhänderta barnen var berättigat men att placeringen av barnen i olika fosterhem långt ifrån det ursprungliga föräldrahemmet och långt ifrån varandra innebar en kränkning av artikel 8. Föräldrarna tillerkändes skadestånd med 200 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Ekbatani (dom 1988-05-26, Ser. A No. 134)

Målet gällde om de svenska reglerna för rättegång i hovrätt uppfyllde kriterierna i artikel 6 i konventionen, som bl.a. ger varje åtalad person rätt att få sin sak prövad av domstol vid en "fair and public hearing". Ekbatani dömdes vid en tingsrätt för olaga hot till dagsböter efter sedvanlig huvudförhandling. Den hovrätt till vilken Ekbatani överklagat domen avgjorde målet utan huvudförhandling i enlighet med reglerna i den svenska rättegångsbalken och fastställde därvid tingsrättens

dom. Domstolen fann att artikel 6 kränkts eftersom Ekbatani förvägrats muntlig förhandling i hovrätten. Ekbatani tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Langborger (dom 1989-06-22, Ser. A No. 155)

Målet gällde om Bostadsdomstolen genom sin sammansättning med intresseledamöter kunde anses som en opartisk domstol i den mening som avses i artikel 6 i konventionen i en tvist mellan en hyresgäst som inte var ansluten till Hyresgästernas Riksförbund och en hyresvärd som var ansluten till Sveriges Fastighetsägarförbund. Tvisten gällde giltigheten av en s.k. förhandlingsklausul ingången mellan Hyresgästernas Riksförbund och Sveriges Fastighetsägarförbund. Vid prövningen av målet bestod Bostadsdomstolen av två juristdomare och två intresseledamöter utsedda på förslag av de nämnda intresseorganisationerna. Europadomstolen fann att det inte fanns anledning att hysa något tvivel om intresseledamöternas personliga opartiskhet. Men de hade enligt domstolen nära förbindelse med de organisationer som nominerat dem och som båda hade ett intresse av att förhandlingsklausulen ej förklarades ogiltig. Europadomstolen ansåg därför att klaganden hade rimlig anledning att misstänka att intresseledamöterna hade ett gemensamt intresse som stred mot hans eget i rättegången och att den intressebalans som normalt ligger i bostadsdomstolens sammansättning därför kunde rubbas. Europadomstolen fann således att artikel 6 i konventionen hade kränkts. Langborger tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Eriksson (dom 1989-06-22, Ser. A No. 156)

Målet rörde s.k. flyttningsförbud utfärdat enligt 28 § socialtjänstlagen (1980:620) sedan ett omhändertagandebeslut blivit hävt. Klagomål anfördes av barnets mor och barnet självt i första hand enligt artiklarna 6 och 8 i konventionen. När målet prövades hade flyttningsförbudet varit i kraft under sex år från det

omhändertagandet hävts. Även om det ursprungliga flyttningsförbudet varit motiverat, kunde, enligt Europadomstolen, det långvariga förbudet i kombination med umgängesrättsbegränsningar inte anses acceptabelt. Begränsningarna var fö. inte heller lagligen grundade. I dessa hänseenden fann domstolen att artikel 8 kränkts. Klagandena saknade möjlighet att få prövning i domstol av de beslutade begränsningarna i umgängesrätten. Denna brist fann Europadomstolen utgöra en kränkning av artikel 6. Klagandena tillerkändes skadestånd med 300 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Tre Traktörer (dom 1989-07-07, Ser. A No. 159)

Målet gällde indragning av utskänkningstillstånd enligt lagen (1977:293) om handel med drycker. Klaganden, ett aktiebolag som drev en restaurangrörelse i Helsingborg, fick sitt utskänkningstillstånd indraget. Klaganden gjorde gällande att beslutet kränkt bolagsmännens äganderätt, artikel 1 i första tilläggsprotokollet, samt att en kränkning också förelegat av artikel 6 därigenom att klaganden saknade laglig möjlighet att få återkallelsebeslutet prövat av domstol. Europadomstolen fann att en kränkning av artikel 6 förevarit i sistnämnda hänseende men att någon annan kränkning av konventionen inte förekommit. Klaganden tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Allan Jacobsson (dom 1989-10-25, Ser. A No. 163)

Målet gällde huruvida ett långvarigt byggnadsförbud utfärdat med stöd av byggnadslagen (1947:385) innefattade en kränkning av klagandens äganderättsskydd enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet. Målet gällde också om beslut att inte ge byggnadslov innefattade en prövning av klagandens civila rättigheter så att klaganden hade en rätt enligt konventionen att få beslutet om förlängning av byggnadsförbudet prövat av domstol. Europadomstolen fann att någon kränkning av artikel 1 i första tilläggsprotokollet inte förevarit men att avsaknaden av möjlighet

till domstolsprövning av beslutet om förlängning av byggnadsförbudet utgjorde en kränkning av artikel 6 i konventionen. Klaganden tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Håkansson och Sturesson (dom 1990-02-21, Ser. A No. 171-A)
Målet gällde prövning av förvärvstillstånd enligt jordförvärvslagen (1979:230). Klagandena hade av lantbruksnämnden och regeringen fått avslag på sin ansökan om förvärvstillstånd beträffande en jordbruksfastighet som de inköpt för 240 000 kr. Priset ansågs överstiga marknadsvärdet. I enlighet med bestämmelserna i jordförvärvslagen utbjöds fastigheten till försäljning på offentlig auktion varvid lantbruksnämnden förvärvade den för 172 000 kr enligt åsatt marknadsvärdering. Klagandena gjorde gällande bl.a. brott mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet därigenom att klagandenas rätt till skydd för deras egendom blivit kränkt genom lantbruksnämndens och regeringens beslut. De påstod också att artikel 6 blivit kränkt eftersom de saknade möjlighet att få tvisten om deras rätt till fastigheten prövad av svensk domstol. Europadomstolen biföll klagomålen i sistnämnda hänseende men fann i övrigt att någon kränkning av konventionen inte hade förekommit. Klagandena tillerkändes ersättning för rättegångskostnader.

Mats Jacobsson (dom 1990-06-28, Ser. A No. 180-A)
Målet gällde främst om ett beslut om ändring av en fastställd byggnadsplan innefattade en prövning av en tvist om klagandens civila rättigheter på ett sätt som medförde att klaganden skulle ha rätt enligt artikel 6 att få tvisten prövad av svensk domstol. Europadomstolen fann att detta var fallet och att avsaknaden av rätt till domstolsprövning enligt de vid denna tid gällande svenska reglerna, innefattade en kränkning av artikel 6. Klaganden tillerkändes skadestånd med 10 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Skärby m.fl. (dom 1990-06-28, Ser. A No. 180-B)

Målet gällde främst om ett beslut om avslag på byggnadslov med hänvisning till rådande byggnadsförbud för det område inom vilket klagandenas fastighet var belägen, innefattade en prövning av en tvist om klagandenas civila rättigheter på ett sätt som medförde att klagandena skulle ha rätt enligt artikel 6 att få tvisten prövad av svensk domstol. Europadomstolen fann att detta var fallet och att avsaknaden av rätt till domstolsprövning enligt de vid denna tid gällande svenska reglerna innefattade en kränkning av artikel 6. Klagandena tillerkändes skadestånd med 30 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Nyberg (dom 1990-08-31, Ser. A No. 181-B)

Målet rörde omhändertagande av barn. I domen avskrev domstolen målet från vidare handläggning sedan regeringen och klagandena träffat förlikning. Genom förlikningen tillerkändes klagandena ersättning med 225 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Darby (dom 1990-10-23, Ser. A No. 187)

Målet gällde rätt till nedsättning av församlingsskatt enligt lagen (1951:611) om viss lindring i skattskyldigheten för den som inte tillhör svenska kyrkan (dissenterskattelagen). Som förutsättning för skattelindring enligt dissenterskattelagen gällde vid denna tid bl.a. att den skattskyldige var mantalsskriven i Sverige för inkomståret i fråga. Klaganden, som var finsk medborgare, var bosatt på Åland men arbetade i Sverige. Han var inte mantalsskriven i Sverige men ansågs ändå, med hänsyn till den tid som han faktiskt varit bosatt i Sverige, vara skattskyldig i Sverige. Eftersom han inte var mantalsskriven i riket ansåg dock skattedomstolarna att klaganden inte kunde få nedsättning av församlingsskatt enligt bestämmelserna i dissenterskattelagen. Klaganden gjorde bl.a. gällande att denna rättstillämpning innefattade brott mot hans rätt till religionsfrihet enligt artikel 9 och att rättstillämpningen var diskriminerande mot honom såvitt gällde såväl hans rätt

till skydd för religionsfriheten som äganderätten. Europadomstolen, som inte gick in på en prövning av religionsfrihetsfrågan, fann att en kränkning av artikel 14 förekommit därigenom att klaganden utsatts för en diskriminerande rättstillämpning vad gällde beskattningen. Klaganden tillerkändes skadestånd med 8 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Fredin (dom 1991-02-18, Ser. A No. 192)

Målet gällde huruvida beslut enligt naturvårdslagen (1964:822) om avveckling av en grustäkt på klagandenas fastighet stått i strid med klagandenas rättigheter enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet samt om tvisten om grustäkten rört klagandenas civila rättigheter så att rätt till domstolsprövning förelegat enligt artikel 6 i konventionen. Domstolen konstaterade att indragningen av klagandenas tillstånd till grustäkt på fastigheten inte var att anse som egendomsberövande i konventionens mening utan som en åtgärd med syfte att reglera användningen av fastigheten. Domstolen konstaterade att åtgärden hade stöd i lag och hade ett legitimt syfte, naturskyddet, samt att återkallelsen av tillståndet inte kunde anses stå i disproportion till syftet. Någon kränkning av artikel 1 i första tilläggsprotokollet ansågs därför inte ha förevarit. Däremot ansåg domstolen att beslutet rört klagandenas civila rättigheter och att de därför borde haft möjlighet att få tvisten om indragningen av tillståndet prövad av domstol. Artikel 6 ansågs därför kränkt. Klagandena tillerkändes skadestånd med 10 000 kr samt ersättning för rättegångskostnader.

Cruz-Varas m.fl. (dom 1991-03-20, Ser. A No. 201)

Målet gällde huruvida verkställigheten av ett avvisningsbeslut enligt utlänningslagen (1989:529) stått i strid med artiklarna 3 och 8 i konventionen samt om regeringens underlåtenhet att följa kommissionens rekommendation om inhibition av verkställigheten av avvisningsbeslutet stått i strid med artikel

25 i konventionen. Klaganden, som var medborgare i Chile, avvisades till Chile sedan han nekats uppehållstillstånd. Han påstod sig tidigare ha blivit torterad i Chile och hyste allvarlig fruktan för att detta skulle upprepas om han tvingades återvända. Domstolen fann att verkställigheten av avvisningen inte stått i strid med artiklarna 3 och 8 i konventionen. Inte heller innefattade regeringens underlåtenhet att efterkomma kommissionens rekommendationer om inhibition av verkställigheten brott mot artikel 25. Någon kränkning av konventionen ansågs således inte ha förekommit.

Helmers (dom 1991-10-29. Ser. A No. 212-A)

Målet rörde ifrågasatt skyldighet att hålla muntlig förhandling i hovrätt för att tillgodose kravet i artikel 6 i konventionen på rättvis rättegång. Klaganden, som sökt men inte fått anställning som universitetslärare, hade väckt enskilt åtal för förtal mot en medlem av den nämnd som haft att avge yttrande i tillsättningsärendet och mot nämndens föredragande. Såväl tingsrätt som hovrätt ogillade åtalet. Klaganden gjorde gällande bl.a. att en kränkning av artikel 6 förevarit eftersom hovrätten inte hållit muntlig förhandling innan målet avgjordes. Domstolen fann, med hänsyn till omständigheterna i målet och dess betydelse för klagandens rykte som yrkesman och för hans karriär; att hovrätten borde ha hållit förhandling i målet för att tillgodose kravet på rättvis rättegång. En kränkning av artikel 6 ansågs därför ha ägt rum. Klaganden tillerkändes skadestånd med 25 000 kr.

Andersson (dom 1991-10-29, Ser. A No. 212-B)

Målet rörde ifrågasatt skyldighet att hålla muntlig förhandling i hovrätt för att tillgodose kravet i artikel 6 i konventionen på rättvis rättegång. Klaganden hade dömts för förseelse mot vägtrafikkungörelsen (1972:603) för att ha kört traktor på motortrafikled. Domen fastställdes av hovrätten utan att muntlig förhandling hållits. Klaganden gjorde gällande att

hovrättens underlåtenhet att hålla förhandling inneburit en kränkning av artikel 6. Domstolen fann, bl.a. med hänsyn till att målet inte gav upphov till några frågor som inte kunde avgöras på handlingarna och överträdelsens ringa karaktär, att avsaknaden av muntlig förhandling i hovrätten inte medfört brott mot artikel 6.

Fejde (dom 1991-10-29, Ser. A No. 212-C)

Målet rörde ifrågasatt skyldighet att hålla muntlig förhandling i hovrätt för att tillgodose kravet i artikel 6 i konventionen på rättvis rättegång. Klaganden hade ådömts ett bötesstraff för brott mot vapenlagen (1973:1176) för det han innehaft vapendelar utan föreskriven licens. Domen fastställdes av hovrätten utan att muntlig förhandling hållits. Klaganden gjorde gällande att hovrättens underlåtenhet att hålla förhandling inneburit en kränkning av artikel 6. Domstolen fann, bl.a. med hänsyn till att målet inte gav upphov till några frågor som inte kunde avgöras på handlingarna och överträdelsens ringa karaktär, att avsaknaden av muntlig förhandling i hovrätten inte medfört brott mot artikel 6.

M. och R. Andersson (dom 1992-02-25, Ser. A No. 226-A)

Målet gällde omhändertagande av barn för samhällsvård, främst huruvida av socialnämnden beslutade begränsningar av vårdnadshavarens rätt till umgänge med en omhändertagen son, stått i överenskommelse med artikel 8 i konventionen (skyddet för privat- och familjelivet). Under tid då sonen varit placerad i fosterhem hade socialnämnden förbjudit allt umgänge samt också telefon- och brevkontakter mellan vårdnadshavaren och sonen. Nämndens beslut hade fastställts av länsrätt och kammarrätt. Klagandena gjorde gällande att umgängesrestriktionerna stod i strid med artikel 8 i konventionen. Medan kommissionen fann att restriktionerna, såvitt avsåg brev och telefonkontakter, ej var lagligen grundade och därför i strid med konventionen, riktade domstolen ingen

kritik mot rättsenligheten av de beslutade åtgärderna. Domstolen fann däremot att - även om åtgärderna haft det legitima syftet att skydda barnets intresse - åtgärderna inte kunde anses nödvändiga för detta syfte. Av detta skäl fann domstolen att artikel 8 blivit kränkt. Vårdnadshavaren och sonen tillerkändes skadestånd med 50 000 kr vardera samt ersättning för rättegångskostnader.

Rieme (dom 1992-04-22, Ser. A No. 226-B)

Målet gällde s.k. flyttningsförbud utfärdat enligt 28 § socialtjänstlagen (1980:620) sedan ett beslut om omhändertagande av barn för samhällsvård hävts. Det rörde också klagandens möjligheter till umgänge med barnet under tiden för flyttningsförbudet. Klagandens barn hade år 1977 vid knappt ett års ålder omhändertagits för samhällsvård och placerats i fosterhem. Omhändertagandet hävdades år 1984. Samtidigt förbjöds klaganden att flytta barnet från fosterhemmet. Någon reglering av umgängesrätten ägde emellertid inte rum. Flyttningsförbudet hävdades år 1989. Klaganden gjorde gällande att de vidtagna åtgärderna hindrat hans återförening med barnet. Europadomstolen, som inte fann anledning att kritisera berörda myndigheter, bedömde åtgärderna som nödvändiga i barnets intresse. Klaganden vann alltså inte gehör för påståendet om att en kränkning av konventionen ägt rum.

Olsson II (dom 1992-11-27, Ser. A No. 250)

Målet gällde främst s.k flyttningsförbud utfärdat enligt 28 § socialtjänstlagen (1980:620) sedan ett beslut om omhändertagande av barn för samhällsvård hävts. Klagandenas barn hade varit omhändertagna för samhällsvård och placerade i olika fosterhem sedan år 1980. Omhändertagandebesluten och dessas genomförande har prövats av Europadomstolen i en tidigare dom (Olsson mot Sverige, dom den 24 mars 1988). Efter flera rättegångar hävdades omhändertagandet år 1987. Kort därefter

förbjöds föräldrarna att flytta barnen från respektive fosterhem. Likaså begränsades föräldrarnas rätt till umgänge med barnen, utan att denna åtgärd var lagligen grundad och utan möjlighet för föräldrarna att få umgängesrätt fastställd av domstol. Klagandena gjorde gällande att de svenska myndigheternas handläggning innefattade ett flertal konventionsbrott, främst mot artikel 8. Europadomstolen bedömde de vidtagna åtgärderna som nödvändiga i barnens intresse. Domstolen fann emellertid att den bristande lagligheten av umgängesbegränsningarna och avsaknaden av möjlighet till domstolsprövning innebar brott mot artiklarna 8 resp. 6, vilket regeringen också vidgått. Övriga klagomål ogillades. Klagandena tillerkändes skadestånd med 50 000 kr jämte ersättning för rättegångskostnader.

Holm (dom 1993-11-25, Ser. A No. 279-A)

Målet gällde huruvida en enskild part erhållit en opartisk rättegång i ett tryckfrihetsmål. Klaganden hade väckt enskilt åtal avseende förtal mot författaren till en bok utgiven av Tidens Bokförlag AB samt skadeståndstalan mot förlaget. Klagandens talan grundade sig på vissa uttalanden som gjorts i boken om klagandens politiska uppfattning. Inför rättegången försökte klaganden jäva vissa medlemmar av juryn på den grunden att medlemmar av det socialdemokratiska arbetarpartiet (SAP) inte borde ingå i juryn. Klaganden ansåg att dessas opartiskhet kunde ifrågasättas eftersom såväl bokens författare som förlaget var starkt knutet till den socialdemokratiska rörelsen. Jävsinvändningen ogillades. Då målet slutligen avgjordes hade fem av de nio jurymedlemmarna olika anknytning till SAP. Juryn fann ej de ifrågavarande uttalandena i boken brottsliga och klagandens talan lämnades därför utan bifall. Klaganden gjorde gällande att han på grund av juryns sammansättning inte fått en opartisk domstolsprövning på sätt anges i artikel 6. Europadomstolen fann, liksom kommissionen, med hänvisning till de särskilda omständigheterna i målet, att artikel 6 blivit kränkt eftersom Stockholms tingsrätt, i den sammansättning den hade vid

avgörandet av tryckfrihetsmålet, inte kunde anses som en oberoende och opartisk domstol. Domstolen konstaterade att det fanns en koppling mellan svarandena i tryckfrihetsmålet och fem av jurymedlemmarna som kunde ge upphov till frågor om dessas oberoende och opartiskhet. Härtill kom avsaknaden av möjlighet till överklagande av den frikännande domen. Klagandens yrkande om skadestånd ogillades medan ersättning för rättegångskostnader utdömdes.

Zander (dom 1993-11-25, Ser. A No. 279-B)

Målet gällde avsaknad av domstolsprövning av beslut om koncession för miljöfarlig verksamhet. Ett företag som bedrev avfallshantering hade erhållit Koncessionsnämndens för miljöskydd tillstånd att på vissa villkor fortsätta att hantera bl.a. hushållsavfall på ett avfallsupplag som gränsade till klagandenas fastighet. Klagandena hade motsatt sig det begärda tillståndet då de ansåg att det fanns risk att deras dricksvatten skulle förorenas som en följd av hanteringen. Regeringen fastställde Koncessionsnämndens beslut. Klagandena gjorde gällande att Koncessionsnämndens prövning av ärendet innefattade en prövning av deras civila rättigheter men att de saknat möjlighet till domstolsprövning av tillståndsbeslutet, vilket stred mot artikel 6. Domstolen fann, liksom kommissionen, att artikel 6 var tillämplig på tvisten och att artikeln blivit kränkt eftersom klagandena saknat möjlighet till domstolsprövning av beslutet. Klagandena tillerkändes ideellt skadestånd med 30 000 kr vardera samt ersättning för rättegångskostnader.

Fredin II (dom 1994-02-23, Ser. A No. 283-A)

Målet gällde rätt till muntlig förhandling inför Regeringsrätten i mål om rättsprövning. Klaganden var ägare till viss mark på vilken fanns en grustäkt. Han hade tidigare haft tillstånd att utvinna grus från täkten men fått detta tillstånd återkallat. Omständigheterna här omkring har tidigare prövats av

Europadomstolen (Fredin mot Sverige, dom den 18 februari 1991). Hos länsstyrelsen begärde han därefter en förlängning av grustäktstillståndet för att avveckla och återställa grustäkten i enlighet med en av länsstyrelsen fastställd plan. Hans framställning avslogs och beslutet fastställdes av regeringen. Klaganden begärde rättsprövning av regeringens beslut hos Regeringsrätten och begärde därvid att Regeringsrätten skulle hålla muntlig förhandling i målet. Regeringsrätten avslag klagandens begäran om förhandling och konstaterade i sak att regeringens beslut inte stred mot någon bestämmelse i naturvårdslagen eller mot någon annan rättsregel. Två ledamöter var skiljaktiga bl.a. i frågan om muntlig förhandling bort hållas. Klaganden gjorde gällande att Regeringsrättens beslut att vägra honom muntlig förhandling i målet stred mot artikel 6 i konventionen. Europadomstolen konstaterade att Regeringsrätten agerat som första och enda instans i målet, att dess jurisdiktion inte var begränsad till rättsfrågor utan också kunde röra de faktiska omständigheterna och att klagandens talan i detta fall gav upphov till såväl rättsfrågor som faktiska frågor, vilket illustrerats av minoritetens mening i Regeringsrätten. Domstolen fann att artikel 6, i vart fall under sådana omständigheter, garanterar en rätt till en muntlig förhandling och att Regeringsrättens vägran att hålla en sådan förhandling utgjort en kränkning av artikel 6. Klaganden tillerkändes ideellt skadestånd med 15 000 kr samt ersättning för rättegångskostnader.

Ravnsborg (dom 1994-03-23, Ser. A No. 283-B)

Målet gällde frågan om artikel 6 i konventionen varit tillämplig när det gällde utdömande av böter för rättegångsförseelse och, i så fall, om avsaknaden av muntlig förhandling utgjort en kränkning av artikeln. Klaganden hade vid sammanlagt tre tillfällen dömts av tingsrätt respektive hovrätt för rättegångsförseelse till böter efter att ha uttalat sig otillbörligt

i skrift. Utdömandet av böter hade inte i något fall föregåtts av muntlig förhandling. Klaganden gjorde gällande att domstolarna avgjort brottsanklagelser mot honom i strid mot artikel 6. Europadomstolen, som beaktade förseelsens rubricering enligt inhemsk lag, förseelsens natur samt straffets art och svårighetsgrad, kom till slutsatsen att artikel 6 inte varit tillämplig på förfarandena. Någon kränkning av konventionen hade därför inte ägt rum.

Gustafsson (dom 1996-04-25, RJD 1996-II s. 637, och dom (resning) 1998-07-30)

Målet rörde frågan om fackliga stridsåtgärder (blockad) vidtagna mot en oorganiserad arbetsgivare i syfte att förmå denne att träffa kollektivavtal eller ett s.k. hängavtal innebar en kränkning av arbetsgivarens föreningsfrihet och rätt till egendomsskydd. Klaganden drev en mindre restaurangrörelse med några anställda. Sedan han vägrat teckna kollektivavtal med berörd facklig organisation, Hotell- och restauranganställdas förbund (HRAF), försattes hans rörelse i blockad av HRAF. Sympatiåtgärder vidtogs av vissa andra LO-förbund. Klaganden gjorde gällande att hans negativa föreningsfrihet (artikel 11) och hans egendomsskydd (artikel 1 i protokoll nr. 1) kränkts genom stridsåtgärderna och att staten var ansvarig därför genom att det svenska rättssystemet inte givit honom ett effektivt skydd mot stridsåtgärderna. Han gjorde även gällande kränkningar av artiklarna 6 och 13, eftersom han enligt svensk rätt inte i domstol eller på annat vis på ett effektivt sätt kunnat påtala de enligt hans mening oberättigade stridsåtgärderna. Domstolen fann att något konventionsbrott ej ägt rum. Den ansåg visserligen att en stat under vissa omständigheter kunde vara skyldig att ingripa i rättsförhållanden mellan enskilda för att skydda enskilds föreningsfrihet. Sådana omständigheter ansågs emellertid inte föreligga i målet. Domstolen beaktade därvid bl.a. fackföreningarnas frihet enligt artikeln att skydda sina egna intressen och ansåg att staterna, med hänsyn till de känsliga sociala och politiska överväganden som ligger bakom dessa frågor och

den stora skillnaden i hur dessa löses i olika länder; måste ges en vid bedömningsmarginal att avgöra vilka medel som borde tillåtas. Artikel 11 innebar ingen rätt att inte träffa kollektivavtal, vilket utgjorde den huvudsakliga grunden i klagomålet. Omständigheterna i målet ansågs vidare inte sådana att egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet påverkats. Klagomålet ansågs inte heller falla inom tillämpningsområdet för artikel 6 eller artikel 13, bl.a. av det skälet att stridsåtgärderna varit helt rättsenliga enligt svensk lag. Under hösten 1996 ansökte klaganden hos domstolen om resning i målet. Till stöd för sin begäran om omprövning gjorde han bl.a. gällande att regeringen lämnat missvisande eller felaktiga uppgifter om de arbetsvillkor som tillämpats i hans rörelse, uppgifter som enligt klaganden varit avgörande för domstolens bedömning. Domstolen konstaterade inledningsvis att domstolens domar var slutliga och att resning var ett högst ovanligt förfarande. Därefter upprepade domstolen vad som redan framgick av den ursprungliga domen i målet, nämligen att artikel 11 i konventionen i sig inte garanterade den enskilde någon rätt att slippa ingå kollektivavtal. Statens ansvar inskränkte sig, enligt domstolen, till att se till att själva föreningsfriheten åtnjöt skydd. De påtryckningar klaganden utsatts för i syfte att få honom att teckna avtal hade inte inverkat, trots att de orsakat ekonomisk skada, i betydande utsträckning på hans möjligheter att åtnjuta föreningsfriheten. Något ansvar för statens del att vidta åtgärder hade därför inte uppkommit. Det var, enligt domstolen, de nu nämnda skälen som varit avgörande för utgången i målet och som legat till grund för domen den 25 april 1996. De uppgifter som regeringen lämnat om anställningsvillkoren i klagandens rörelse hade inte godtagits av domstolen som ostridiga. Istället hade domstolen tagit fasta på det allmänna intresse som de fackliga åtgärderna avsetts uppnå, i synnerhet den speciella roll och betydelse som kollektivavtalen hade när det gällde att reglera arbetsförhållandena i Sverige. Följaktligen skulle de omständigheter klaganden åberopat till stöd för sin resningsansökan inte ha haft något avgörande inflytande på domstolens dom den 25 april 1996, varken när det gällde

klagomålen enligt artikel 11 eller klagomålen i övrigt. Någon grund för omprövning ansågs därför inte föreligga.

Rolf Gustafsson (dom 1997-07-01, RJD 1997-IV s. 1149)

Klaganden hade som målsägande i en brottmålsrättegång om ansvar för människorov och grov utpressning fått sin skadeståndstalan ogillad sedan åtalet inte kunnat styrkas. Han begärde ersättning enligt brottsskadelagen och vidhöll därvid påståendet att han varit utsatt för de brott som omfattades av åtalet. Brottskadenämnden avlog hans anspråk och fastställde avslagsbeslutet efter omprövning. Klaganden gjorde gällande att Brottskadenämnden ej var att anse som en domstol i Europakonventionens mening och att han därför i strid med artikel 6 i konventionen ej haft möjlighet att få sin rätt till brottsskadeersättning prövad i domstol. Europadomstolen konstaterade att rätten till brottsskadeersättning var en civil rättighet i konventionens mening och att tvisten härom fick förmodas vara genuin och seriös i brist på klar utredning om motsatsen. Artikel 6 ansågs därför tillämplig. Domstolen fann emellertid att Brottskadenämndens prövning tillgodosåg de krav artikel 6 uppställde på en domstolsprövning och att något konventionsbrott alltså inte ägt rum.

Anne-Marie Andersson (dom 1997-08-27, RJD 1997-IV s. 1407)

Målet rörde överlämnandet av viss information om klagandens personliga förhållanden från en psykiater till socialnämnden på orten. Klaganden gjorde gällande att hon inte i förväg kunnat få åtgärden prövad av domstol. Hon menade att detta förhållande stred mot artikel 6 i konventionen. Europadomstolen kom emellertid till slutsatsen att det saknades en "rätt" för klaganden enligt inhemsk lag att förhindra att informationen överfördes på det sätt som skett. Artikel 6 var därför enligt domstolens mening inte tillämplig och någon kränkning av den artikeln hade följaktligen inte ägt

rum. Klaganden klagade också enligt artikel 13 över att hon saknat ett inhemskt rättsmedel som kunde göras gällande innan informationen lämnades från psykiatern till socialnämnden. Domstolen kom här fram till att klaganden inte på rimliga grunder kunnat hävda att hennes rätt till respekt för privatlivet kränkts, vilket klagomål under artikel 8 kommissionen inte tagit upp till prövning i sak. Av det skälet kunde det inte heller bli fråga om en kränkning av artikel 13.

M.S. (dom 1997-08-27, RJD 1997-IV s. 1437)

Målet rörde en försäkringskassas inhämtande av information från ett sjukhus i samband med att kassan prövade en begäran från klaganden om arbetsskadeersättning. Klaganden påstod att överföringen av informationen kränkt hennes rätt till respekt för privatlivet, artikel 8 i konventionen. Europadomstolen kom inledningsvis fram till att artikeln var tillämplig på förfarandet och att ett intrång skett i klagandens rätt enligt den. Efter att ha konstaterat att intrånget skett med stöd av inhemsk lag och tjänat ett legitimt syfte i konventionens mening (att se till att allmänna medel i form av arbetsskadeersättning kom behövande till del), kom domstolen fram till att intrånget i klagandens rättssfär stått i proportion till syftet med åtgärden. Slutsatsen blev därför att någon kränkning av artikel 8 inte ägt rum. Klaganden gjorde vidare gällande att hon inte i förväg kunnat få åtgärden prövad av domstol. Hon menade att detta förhållande stred mot artikel 6. Domstolen kom emellertid till slutsatsen att det saknades en "rätt" för klaganden enligt inhemsk lag att förhindra att informationen överfördes på det sätt som skett. Artikel 6 ansågs därför inte tillämplig och någon kränkning av den artikeln hade följaktligen inte ägt rum. Slutligen klagade klaganden enligt artikel 13 över att hon saknat ett inhemskt rättsmedel som kunde göras gällande innan informationen lämnades från sjukhuset till försäkringskassan. Domstolen kom här fram till att klaganden på rimliga grunder kunnat hävda att hennes respekt för privatlivet kränkts. Domstolen ansåg

emellertid att de rättsmedel som stod klaganden till buds sedan överföringen av informationen väl ägt rum uppfyllde kraven i artikel 13, som alltså inte hade kränkts.

Paez (dom 1997-10-30, RJD 1997-VII s. 2436)

Klaganden, en peruansk medborgare med viss anknytning till organisationen Sendero Luminoso, fick avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, varvid beslöts att han skulle utvisas. Beslutet fastställdes av regeringen som sista instans. Klaganden gjorde gällande att en verkställighet av utvisningsbeslutet kränkte artikel 3 i konventionen därför att han som sympatisör med Sendero Luminoso riskerade att gripas och utsättas för tortyr i Peru. Sedan klagandens bror, som åberopat liknande skäl, medgivits uppehållstillstånd med beaktande av den bedömning som FN:s kommitté mot tortyr gjort av hans ärende enligt FN-konventionen mot tortyr och omänsklig behandling m.m., erhöll också klaganden uppehållstillstånd. Han önskade likväl att hans klagomål skulle prövas av domstolen och att han skulle tillerkännas skadestånd för det "oriktiga utvisningsbeslutet". Genom domen avskrevs målet från vidare handläggning. Domstolen konstaterade att det saknades skäl att pröva det ursprungliga utvisningsbeslutets förenlighet med artikel 3 eftersom klaganden medgivits uppehållstillstånd i Sverige och risken för att han skulle utsättas för behandling i strid med artikel 3 därmed undanröjts.

Paulsen-Medalen och Svensson (dom 1998-02-19, RJD 1998-I s. 131)

Målet har sin upprinnelse i ett beslut om omhändertagande av två barn för samhällsvård och därmed sammanhängande umgängesrättsbegränsningar. Barnens mor gjorde gällande att tvisten om umgängesrätt beträffande de två barnen inte avgjorts inom rimlig tid i enlighet med artikel 6. Fadern till ett av barnen hävdade för sin del att han nekats domstolsprövning för att få umgängesrätt mellan honom och hans barn fastställd. När det

gällde den första frågan konstaterade Europadomstolen att frågan om målet avgjorts inom skälig tid skulle bedömas med hänsyn till målets komplexitet, klagandens uppträdande i processen samt ansvariga myndigheters handläggning av målet. Mål om umgängesrättsbegränsningar mellan föräldrar och barn som omhändertagits för samhällsvård krävde, enligt domstolen, extra omsorg för att säkerställa att handläggningen framskred. Den enda fas i handläggningen som gav upphov till kritik var perioden från den dag då barnens mor sökte prövningstillstånd i Regeringsrätten till dess Regeringsrätten slutligt avgjorde målet, sammanlagt mer än tre år. Belägg för att säga att tidsutdräkten orsakats av klaganden eller av målets komplexitet fanns inte. Regeringsrättens handläggning hade därför inte stått i överensstämmelse med de särskilda krav som artikel 6 uppställer i denna typ av mål. En kränkning hade alltså ägt rum såvitt avsåg den första klagandens rättigheter enligt konventionen. Hon tillerkändes ideellt skadestånd med 10 000 kr samt ersättning för rättegångskostnader. När det gällde den andra frågan konstaterade domstolen att klaganden inte visat att han inte kunnat få ett beslut i umgängesfrågan. Han hade inte heller visat att det skulle ha varit omöjligt för honom att få ett sådant beslut överprövat i en förvaltningsdomstol. Någon kränkning av artikel 6 ansågs därför inte ha förekommit i hans fall.

Allan Jacobsson II (dom 1998-02-19, RJD 1998-I s. 154)
Målet rörde frågan om Regeringsrättens underlåtenhet att hålla muntlig förhandling i ett mål om rättsprövning stred mot artikel 6. Regeringsrätten hade som första och enda inhemska domstolsinstans prövat om ett beslut att upphäva detaljplan enligt plan- och bygglagen stod i överensstämmelse med lag. Inledningsvis konstaterade Europadomstolen att en rättegång inför en nationell domstol, som är första och enda instans, medför en rätt till muntlig förhandling om det inte undantagsvis föreligger mycket speciella omständigheter.

Regeringsrätten hade grundat sitt beslut på en direkt tillämpning av de relevanta bestämmelserna i plan- och bygglagen. Bestämmelserna var klart och tydligt utformade. Regeringsrätten hade inte behövt avgöra några faktiska omständigheter som rörde klagandens enskilda intressen eller några andra faktiska frågor. Det var inte utrett att klagandens talan inför Regeringsrätten kunnat ge upphov till sådana rättsfrågor som krävde en muntlig förhandling för att kunna bedömas. Med hänsyn till den begränsade arten av de frågor som Regeringsrätten avgjort i målet var Regeringsrätten befriad från den normala skyldigheten att som första och enda domstolsinstans hålla muntlig förhandling. Någon kränkning av konventionen hade därför inte inträffat.

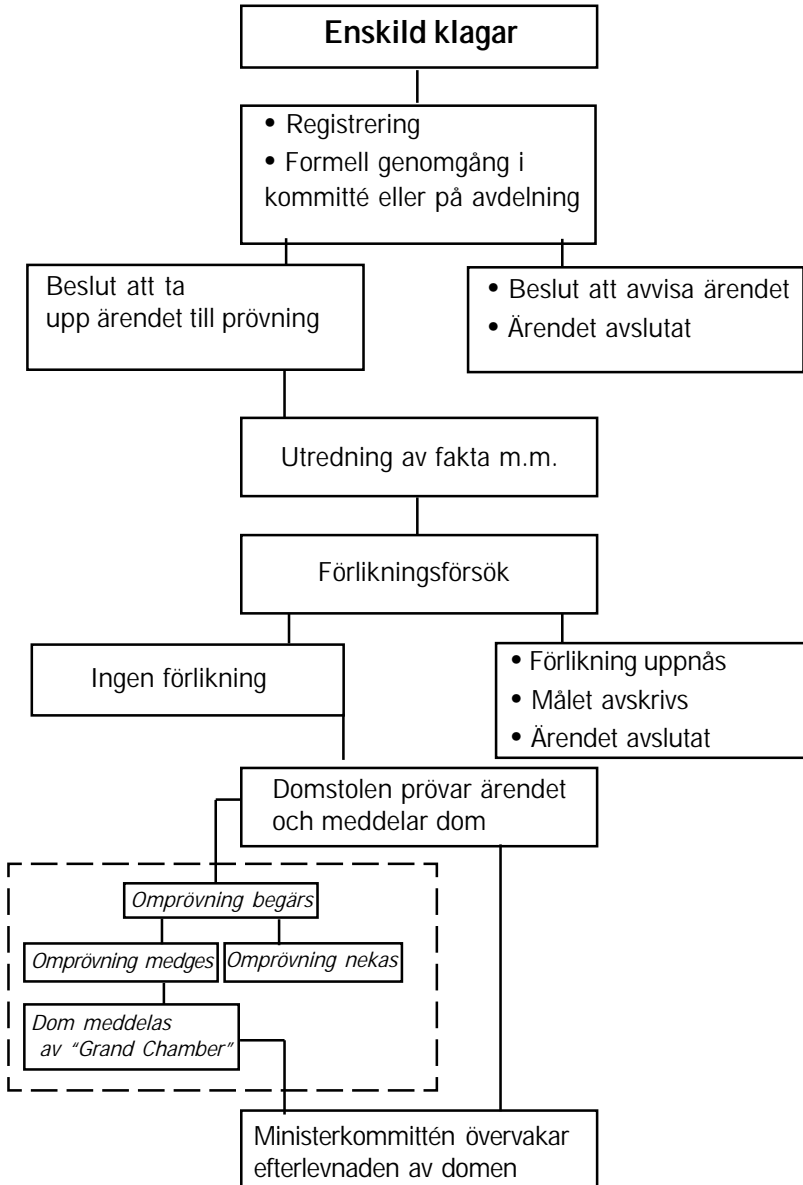
Hatami (dom 1998-10-09)

Målet rörde avvisning från Sverige av en iransk medborgare. I domen avskrev domstolen målet från vidare handläggning sedan regeringen och klaganden träffat förlikning samt klaganden av Utlänningsnämnden beviljats permanent uppehållstillstånd. Genom förlikningen tillerkändes klaganden ersättning för rättegångskostnader.

Söderbäck (dom 1998-10-28)

Målet rörde adoption. Klaganden, vars dotter hade adopterats av sin styvfar mot klagandens vilja, gjorde gällande att tillståndet till adoption inneburit en kränkning av hans rätt till respekt för familjelivet enligt artikel 8 i konventionen. Mot bakgrund bl.a. av att kontakterna mellan far och dotter varit begränsade, att familjeband existerat mellan flickan och hennes styvfar under ett flertal år samt att barnets bästa beaktats av de inhemska domstolarna kom domstolen fram till att adoptionstillståndet föll inom den s.k. bedömningsmarginalen. Någon kränkning av artikel 8 ansågs därför inte ha ägt rum.

Schematisk översikt över handläggningen av ett enskilt klagomål enligt konventionen

Adresser

Anteckningar

